

स्वच्छता कामगारांचे आरोग्यावरील धोकादायक परिणाम आणि आव्हानात्मक जीवन

आलटे आर.एन

सहयोगी प्राध्यापक आणि प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग, स्वामी विवेकानंद वरिष्ठ महाविद्यालय,
मंठा, तालुका मंठा, जिल्हा जालना.

गोषवारा:

स्वच्छता या शब्दाचा अर्थ मानवी मलमूत्र आणि सांडपाण्याची पुरेशी प्रक्रिया आणि विल्हेवाट लावणे आणि स्वच्छ पिण्याचे पाणी पुरवणे असा आहे. स्वच्छता व्यवस्थेचे उद्दिष्ट सुरक्षित आणि स्वच्छ वातावरण प्रदान करून मानवी आरोग्याचे रक्षण करणे आहे. ते मल -तोंडी मार्गाने पसरणाऱ्या रोगांचे संक्रमण रोखण्यास मदत करते. स्वच्छता कर्मचारी त्यांच्या प्रभावी सेवांद्वारे अतिसार, एस्केरियासिस, कॉलरा, हिपॅटायटीस, पोलिओमायलिटिस, शिस्टोसोमियासिस आणि ट्रॅकोमा सारख्या आजारांपासून समाजाचे रक्षण करत आहेत.

आरोग्याच्या सुधारणेसाठी स्वच्छता कामगारांकडून स्वच्छता सेवा दिल्या जातात. स्वच्छता कर्मचारी रस्ते साफ करणे, घरोघरी आणि रस्त्यांवरून कचरा गोळा करणे, शौचालय किंवा खड्डा साफ करणे, शाळेतील शौचालये, सार्वजनिक शौचालये, नगरपालिका, सरकारी आणि खाजगी कार्यालयांची शौचालये साफ करणे, कचरा गोळा करणारे ट्रक चालवणे, विष्टेचे गाळ व्यवस्थापन करणे, सेप्टिक टँकमधून पाणी काढणे, गटार साफ करणे, मॅनहोल साफ करणे, सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प साफ करणे आणि सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्पांमध्ये सांडपाणी आणि गाळ हाताळणे अशी कामे करतात.

देशाच्या स्वच्छतेसाठी जबाबदार असलेले सफाई कामगार हे महत्वाचे व्यक्ती आहेत. त्याच वेळी, त्यांना अनेक आव्हानांचा सामना करावा लागत आहे जसे की (१) त्यांच्या आरोग्य आणि सुरक्षितेशी संबंधित समस्या: कट, दुखापत, स्नायूंच्या समस्या, श्वसन समस्या, पोटाच्या आतड्यांसंबंधी समस्या आणि गॅस्ट्रोएन्टेरिटिस, अतिसार, क्रिप्टोस्पोरिडिओसिस, जिआर्डियासिस, हिपॅटायटीस ए, हिपॅटायटीस बी, लेप्टोस्पायरोसिस, साल्मोनेलोसिस, टायफॉइड ताप आणि धनुर्वात यासारखे संसर्गजन्य रोग; (२) कायदेशीर आणि संस्थात्मक समस्या: कायद्याची कमकुवत अंमलबजावणी, मानक कार्यपद्धतींचा अभाव, कमकुवत कायदेशीर संरक्षण आणि कामगारांची सुरक्षितता जी काम करण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या उपकरणे आणि साहित्याच्या उपलब्धतेमुळे आणि ग्राहक आणि नियोक्त्यांकडून प्रभावित होते; (३) आर्थिक स्थिती आणि सामाजिक समस्यांमध्ये असुरक्षितता; आंतरपिढी भेदभावासारखे सामाजिक कलंक.

जागरूकतेच्या प्रचंड प्रमाणात वाढ झाल्यामुळे सफाई कामगार स्वतःच्या आरोग्यावर आणि पोषण स्थितीवर लक्ष केंद्रित करत नाहीत. आरोग्य समस्यांपासून बचाव, आरोग्य समस्यांपासून संरक्षण आणि त्यांच्या आरोग्याला प्रोत्साहन देण्याबाबत कामगारांचे ज्ञान समृद्ध करण्याची गरज आहे. नोकरीवर नियुक्तीपूर्वी कामगारांनी प्रशिक्षण घेतले आहे याची खात्री नियोक्त्याने करावी आणि त्यांना योग्य मार्गदर्शक तत्वे देखील दिली पाहिजेत. कामगारांना कामाच्या ठिकाणी पुरेशा

सुविधा मिळाल्या पाहिजेत. सफाई कामगारांना वैयक्तिक संरक्षणात्मक उपकरणे पुरवली पाहिजेत आणि त्यांचा योग्य वापर करण्याचा आग्रह धरला पाहिजे. सफाई कामगारांचे संरक्षण करण्यासाठी नियमित वैद्यकीय तपासणी, लसीकरण आणि पाठपुरावा करणे खूप महत्वाचे आहे .

मुख्य शब्द: स्वच्छता कामगार, आरोग्य समस्या

पार्श्वभूमी

जागतिक आरोग्य संघटनेने "स्वच्छता" या शब्दाची व्याख्या अशी केली आहे की सुरक्षित विल्हेवाटीसाठी सुविधा आणि सेवांची तरतूद मानवी मलमूत्र आणि स्वच्छता राखण्याचा देखील संदर्भ देते कचरा संकलन सारख्या सेवांद्वारे परिस्थिती आणि कचरा विल्हेवाट लावणे. [1] स्वच्छता कर्मचारी त्यांचे काम करत आहेत घाणेरडे साफसफाई करणे यासारख्या अनेक प्रकारे जनतेला सेवा देणे . स्वच्छतागृहे, सेप्टिक टँक, रस्ते, रस्ते, समुद्रकिनारे इ. स्वच्छतागृहे कामगारांना नेहमीच असुरक्षित वातावरणाचा सामना करावा लागतो आणि तसेच, त्यांना अपघात, दुखापत, संसर्ग होण्याचा धोका जास्त असतो. आणि इतर आरोग्य परिणाम जसे की मस्क्यूकोस्केलेटल समस्या, पोटाच्या समस्या, श्वसनाच्या समस्या, त्वचारोगविषयक समस्या इत्यादी. आकडेवारी दर्शवते की अधिक भारतात ५० लाखांहून अधिक स्वच्छता कर्मचारी आहेत, त्यापैकी २.५ दशलक्ष कामगारांना विविध व्यावसायिक समस्यांना तोंड द्यावे लागले धोके . [2][3] स्वच्छता कामगारांवर होणारे आरोग्य परिणाम खालील कारणांमुळे होतात: द्रव अशा विविध प्रकारच्या कचऱ्याची अयोग्य हाताळणी कचरा, घन कचरा (प्लास्टिक कचरा, कागद / कार्ड कचरा, टिन आणि धातू, मातीची भांडी आणि काच) सेंद्रिय कचरा, पुनर्वापर करण्यायोग्य कचरा, घातक कचरा आणि जैवविघटनशील आणि जैवविघटनशील कचरा .

डॉ. संजय सुजितराजन दास यांनी सुरत महानगरपालिकेतील ३०० कचरा हाताळणाऱ्यांमध्ये क्रॉस सेक्शनल सर्वेक्षण अभ्यास केला. त्यांनी अर्ध-संरचित मुलाखत वेळापत्रक वापरून डेटा गोळा केला आणि रुग्णांच्या पातळीचे मूल्यांकन केले. संशोधकाने प्रमाणित केले की बहुतेक कामगारांना दुखापती (७७.७ टक्के), स्नायूंच्या स्नायूंचे विकार (७१ टक्के), श्वसन संसर्ग (६२.३ टक्के) नेत्ररोग समस्या (३६.३ टक्के) आणि त्वचारोग समस्या (३० टक्के) होत्या. संशोधकाने असे ओळखले की कामावर नवीन आलेल्या कामगारांमध्ये, अप्रशिक्षित कामगारांमध्ये, अस्वच्छ कचरा हाताळणाऱ्यांमध्ये आणि वैयक्तिक संरक्षक उपकरणे वापरत नसलेल्या व्यक्तींमध्ये आरोग्य समस्यांचा धोका अधिक सामान्य आहे.

एन. राजवेल यांनी तंजावर येथील आरोग्य समस्यांना तोंड देणाऱ्या महिला स्वच्छता कर्मचाऱ्यांचा वर्णनात्मक अभ्यास केला . संशोधकाने जनगणना पद्धतीचा वापर करून डेटा गोळा केला आणि तंजावर महानगरपालिकेत काम करणाऱ्या सर्व महिला स्वच्छता कर्मचाऱ्यांची निवड केली . त्यांनी अर्ध-संरचित मुलाखत वेळापत्रक वापरून सामाजिक लोकसंख्याशास्त्रीय डेटा गोळा केला आणि जीवनमानाचे मूल्यांकन केले. अभ्यासातून असे दिसून आले आहे की ६० टक्के नमुने लिंगभेदाचा सामना करत आहेत. बहुतेक महिला (८१ टक्के) निरक्षर होत्या आणि ६७ टक्के महिला स्वच्छता कर्मचाऱ्यांना त्वचारोग आहेत आणि अभ्यासातून असे दिसून आले आहे की महिलांचे वय आणि स्वच्छता कर्मचाऱ्यांच्या जीवनमानात महत्त्वपूर्ण संबंध होता.

एमडी सरवाना बालाजी आर. अबिनाया आणि इतर (२०१८) यांनी मदुराई जिल्ह्यातील अवनियापुरम येथील सांडपाणी आणि स्वच्छता कामगारांच्या व्यावसायिक आरोग्य स्थितीचे मूल्यांकन करण्यासाठी एका अभ्यासाचा शोध घेतला. अभ्यासाच्या निकालांवरून असे दिसून आले आहे की (i) पॉलीमॉर्फ्सची एकूण संख्या ६४ ते ७० टक्के पर्यंत आहे जी त्यांना

फुफ्फुसांचा संसर्ग असल्याचे दर्शवते. (ii) निकालांवरून असे दिसून आले आहे की हिमोग्लोबिनचे मूल्य ७ ते १० ग्रॅम पर्यंत आहे आणि हे सूचित करते की सर्व नमुन्यांमध्ये सौम्य ते मध्यम प्रमाणात अशक्तपणा होता. [7] डॉ. लॉर्डेस पूवाला रायन (२०१६) यांनी तिरुनेलवेली कॉर्पोरेशनमधील ४६० स्वच्छता कामगारांमधील समस्यांचे मूल्यांकन करण्यासाठी एक वर्णनात्मक आणि विश्लेषणात्मक अभ्यास केला. संरचित मुलाखत वेळापत्रक वापरून डेटा गोळा करण्यात आला. अभ्यासाच्या निकालावरून असे दिसून आले आहे की बहुतेक प्रतिसादकर्त्यांना अपुरा पगार मिळत आहे, ते त्यांच्या मुलांच्या शिक्षणाच्या गरजा पूर्ण करू शकत नाहीत, रुग्णालयाचा खर्च पूर्ण करू शकत नाहीत, निरोगी अन्न घेऊ शकत नाहीत आणि मूलभूत गरजा पूर्ण करू शकत नाहीत.

सोमसिरी दक्षिण थायलंडमधील ५ स्वच्छतागृहांच्या कचराकुंडीतील ११४ नगरपालिका घनकचरा कामगारांमध्ये आरोग्यावर होणाऱ्या दुष्परिणामांचे मूल्यांकन करण्यासाठी डेचरेट (२०१७) ने एक क्रॉस सेक्शनल वर्णनात्मक अभ्यास केला. प्रश्नावली वापरून डेटा गोळा करण्यात आला. अभ्यासाच्या निकालावरून असे दिसून आले आहे की मस्क्यूकोस्केलेटल समस्या (६५.८ टक्के), श्वसन समस्या (४७.४ टक्के), त्वचेच्या समस्या (५८.८ टक्के), नखांच्या समस्या (४५.६ टक्के), डोळ्यांच्या समस्या (२०.२ टक्के) आणि जठरांत्रांच्या समस्या (४२.१ टक्के) अशा अनेक आरोग्य समस्या होत्या. या अभ्यासातून असा निष्कर्ष निघाला की महानगरपालिका घनकचरा काम आणि स्वच्छतागृहांच्या आरोग्यावर होणाऱ्या दुष्परिणामांमध्ये एक मजबूत संबंध आहे. स्वच्छतागृहांमधील आरोग्यावर होणारे दुष्परिणाम कमी करण्यासाठी चांगल्या वैयक्तिक स्वच्छतेबद्दल शिक्षण आणि वैयक्तिक संरक्षणात्मक उपकरणांचा वापर यावर या अभ्यासात भर देण्यात आला.

पाटील, पी. व्ही. आणि कांबळे आर.के. यांनी चंद्रपूर शहरातील स्वच्छता कामगारांमधील व्यावसायिक आरोग्य धोके ओळखण्यासाठी एक वर्णनात्मक अभ्यास केला. १९८ स्वच्छता कामगारांपैकी २० कामगारांकडून संरचित प्रश्नावली वापरून डेटा गोळा करण्यात आला. अभ्यासाचा कालावधी नोव्हेंबर २०१५ ते जानेवारी २०१६ पर्यंत होता. अभ्यासाच्या निकालांवरून असे दिसून आले की ८५ टक्के कामगारांना स्नायूंच्या विकारांनी ग्रासले होते, ६५ टक्के कामगारांना हानिकारक वायूंच्या संपर्कात आले होते, ४५ टक्के नमुन्यात श्वसनाच्या समस्या होत्या, ४० टक्के लोकांना अभ्यासादरम्यान डोकेदुखी होती, ३५ टक्के लोकांना त्वचारोगाच्या समस्या होत्या, १० टक्के लोकांना जठरांत्रीय विकारांनी ग्रासले होते आणि १० टक्के लोकांना लेप्टोस्पायरोसिस होता.

स्वच्छता कामगारांवर आरोग्य परिणाम

१. शारीरिक आरोग्य समस्या

स्थितीमुळे काही आरोग्य समस्यांना तोंड द्यावे लागते. शारीरिक आरोग्य समस्यांमध्ये दुखापती, जठरांत्रीय विकार, स्नायूंचे विकार, श्वसन विकार, त्वचारोग विकार, नेत्ररोग विकार आणि गॅस्ट्रोएन्टेरिटिस, ई. कोलाई डायरिया, क्रिप्टोस्पोरिडिओसिस, जिआर्डियासिस, हिपॅटायटीस ए, हिपॅटायटीस बी, लेप्टोस्पायरोसिस, साल्मोनेलोसिस, टायफॉइड ताप आणि धनुर्वात यासारखे संक्रमण यांचा समावेश आहे.

अ. अपघात आणि दुखापती

कामाकडे दुर्लक्ष करून काम करणाऱ्या आणि पुरेसे प्रशिक्षण न घेतलेल्या आणि योग्य वैयक्तिक संरक्षणात्मक उपायांचा वापर न करणाऱ्या सफाई कामगारांमध्ये अपघात आणि दुखापती अधिक सामान्य आहेत.

ब. स्नायूंच्या सांगाड्याचे विकार

स्नायूंच्या सांगाड्याची लक्षणे जसे की कंबरदुखी, मनगटदुखी, मानदुखी, गुडघेदुखी ही स्वच्छता कामगारांच्या नियमित समस्या आहेत आणि त्या जास्त कामाचा ताण, वारंवार शरीर वाकणे आणि सरळ करणे, टाकाऊ पदार्थ हाताळताना चुकीची स्थिती आणि खराब पोषण स्थितीमुळे उद्भवतात.

क. गॅस्ट्रोइंटेस्टाइनल विकार

मळमळ, उलट्या आणि अतिसार हे एंडोटॉक्सिनच्या संपर्कात येण्याशी आणि एस्परगिलस फ्युमिगेट्स, *स्यूडोमोनास एरुगिनोसा* सारख्या रोगजनक जीवांच्या सेवनाशी संबंधित आहेत. आणि *लेजिओनेला न्यूमोफिला*. गॅस्ट्रोएन्टेरिटिस हा क्रिप्टोस्पोरिडियम आणि रोटाव्हायरस सारख्या सूक्ष्मजीव रोगजनकांच्या सेवनाने होतो. कामाच्या ठिकाणी अस्वच्छ खाण्याच्या सवयींमुळे आतड्यांतील जंतांचा प्रादुर्भाव होऊ शकतो.

ड. श्वसन विकार

मिथेन, कार्बन मोनोऑक्साइड आणि हायड्रोजन सल्फाइड सारखे विषारी वायू जास्त प्रमाणात असतात. विषारी वायू श्वासोच्छ्वासामुळे घशाचा संसर्ग, खोकला, श्वास घेण्यास त्रास आणि ब्रॉन्कायटिससारखे आरोग्यावर परिणाम होतात. हायड्रोजन सल्फाइड जास्त प्रमाणात श्वास घेतल्याने एनोक्सिया, श्वासोच्छ्वास आणि मृत्यू देखील होऊ शकतो. अनेक अभ्यासांचे निष्कर्ष असे दर्शवतात की सिगारेट ओढणे हे क्राँनिकच्या विकासात प्रमुख जोखीम घटक मागील अभ्यासांव्यतिरिक्त, ब्रॉन्कायटिस सिगारेट ओढण्याव्यतिरिक्त, इतर घटक सूचित करतात की हे देखील एक धोका आहे. यामध्ये धुराच्या संपर्कात येणे, मिथेन, हायड्रोजनसह गाळ आणि सांडपाणी वायू सल्फाइड, अमोनिया, कार्बन मोनोऑक्साइड, सल्फर डायऑक्साइड आणि नायट्रोजन ऑक्साईड, जे पेक्षा जास्त हानिकारक आहेत धूम्रपान.

ई. त्वचारोग विकार

सांडपाण्यात सूक्ष्मजीव आणि रसायनांच्या उपस्थितीमुळे त्वचेचे संक्रमण आणि ऍलर्जिक प्रतिक्रिया होत आहेत. कचऱ्यामध्ये तीक्ष्ण उपकरणांच्या उपस्थितीमुळे कट, दुखापत, जखमा आणि जखमा होऊ शकतात.

च. डोळ्यांच्या समस्या

रसायने, वायू, आम्ल आणि जैविकदृष्ट्या सक्रिय प्रदूषक घटकांसारख्या प्रदूषकांच्या संपर्कात आल्यामुळे स्वच्छता कर्मचाऱ्यांना डोळ्यांत जळजळ, डोळे पाणावणे, लालसरपणा, जळजळ आणि अंधुक दृष्टी येऊ शकते.

ग. संसर्ग

सफाई कामगारांना विविध ठिकाणी आणि विविध परिस्थितीत खालील संसर्ग होतात.

गॅस्ट्रोएन्टेरिटिस

जर सफाई कामगार स्वच्छतेच्या पद्धतींचे पालन करत नसतील आणि त्यांनी रोटोव्हायरस आणि एडेनोव्हायरस सारखे विषाणू सेवन केले तर त्यामुळे गॅस्ट्रोएन्टेरिटिस होतो. त्या व्यक्तीला पोटदुखी, ताप, उलट्या आणि पाण्यासारखे अतिसार यासारखी लक्षणे आणि लक्षणे जाणवू शकतात .

ई. कोलाई अतिसार

सफाई कामगारांमध्ये ई. कोलाय बॅक्टेरियामुळे अतिसार होतो . मळमळ, उलट्या, पोटदुखी, ताप आणि रक्तरंजित अतिसार ही या आजाराची लक्षणे आहेत . हा आजार सामान्यतः कमी प्रतिकारशक्ती असलेल्या व्यक्तींना होतो .

क्रिप्टोस्पोरिडिओसिस

क्रिप्टोस्पोरिडियम पर्वमुळे होणाऱ्या परजीवी संसर्गांपैकी एक आहे . हा परजीवी जगभर पसरला आहे आणि त्यामुळे पाण्यामुळे होणारे आजार होत आहेत. जर स्वच्छता कामगारांना या जीवाणूचा संपर्क आला तर त्यांना मळमळ, उलट्या, पोटात पेटके, पोटदुखी, ताप आणि अतिसार ही लक्षणे दिसून येतील.

जिआर्डियासिस

लॅम्ब्लिया या सूक्ष्म रोगजनकाचा गॅस्ट्रोइंटेस्टाइनल सिस्टीममध्ये प्रवेश केल्याने जिआर्डियासिस होतो. हा पाण्यामुळे होणाऱ्या आजारांपैकी एक आहे. पोटदुखी , पोटात पेटके आणि पाणचट मल ही त्याची लक्षणे आहेत .

हिपॅटायटीस ए

विषाणूमुळे होणारा संसर्गजन्य आजार आहे . हा लसीकरणाद्वारे प्रतिबंधित करता येणाऱ्या आजारांपैकी एक आहे. साधारणपणे, हिपॅटायटीस ए हा स्वतःहून बरा होणारा आजार आहे. हिपॅटायटीस ए ची लक्षणे म्हणजे मळमळ, उलट्या, ताप, अतिसार , थकवा, भूक न लागणे आणि कावीळ.

हिपॅटायटीस बी

सांडपाण्याच्या संपर्कात येणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना हेपेटायटीस बी संसर्ग होण्याची शक्यता असते. सांडपाण्याच्या संपर्कात येणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना हेपेटायटीस बी लसीकरण करण्याची शिफारस केली जाते.

लेप्टोस्पायरोसिस

प्राण्यांच्या विष्टेची हाताळणी करणाऱ्या सफाई कर्मचाऱ्यांना होणाऱ्या व्यावसायिक आजारांपैकी हा एक आहे . लेप्टोस्पायरा हा या आजाराचा कारक जीवाणू आहे. आणि ते उंदीरांद्वारे वाहून नेले जाते. हा जीवाणू उंदीर आणि इतर प्राण्यांच्या मूत्रात असतो आणि स्वच्छता कामगारांना संसर्ग होण्याची क्षमता असते. आंबेकर आणि इतरांनी पुणे येथील गटार कामगारांमध्ये एक अभ्यास केला आणि अभ्यासात असे दिसून आले की ७८ कामगारांपैकी १६.६ टक्के कामगारांना लेप्टोस्पायरोसिस संसर्ग होण्याची शक्यता असते.

साल्मोनेलोसिस

साल्मोनेला प्रकारच्या जीवाणूमुळे होणारा संसर्गजन्य आजार आहे . दूषित अन्नामुळे हा संसर्ग पसरतो . जर स्वच्छता कर्मचारी स्वच्छतेच्या पद्धतीचे पालन करत नसतील आणि दूषित हातांनी अन्न सेवन करतील तर साल्मोनेलोसिस होतो. पोटात पेटके, उलट्या, ताप आणि अतिसार ही सामान्य लक्षणे आहेत. स्वच्छतेची तयारी आणि अन्न खाल्ल्याने हा आजार टाळता येतो .

विषमज्वर

साल्मोनेला टायफीमुळे विषमज्वर होतो आणि साल्मोनेला पैराटायफी. हा रोग सामान्यतः आतड्यांसंबंधी मार्गावर परिणाम करतो आणि डोकेदुखी, थकवा, भूक न लागणे, खोकला, उच्च ताप आणि पोटदुखीची लक्षणे दिसून येतात. बाधित व्यक्ती बरे झाल्यानंतर जीवाणू घेऊन जाऊ शकते आणि जीवाणू मलमध्ये बाहेर पडेल. योग्य स्वच्छतेच्या पद्धतीमुळे या आजाराचा धोका कमी होईल आणि बाधित व्यक्तींनी त्यांचे अन्न इतरांसोबत शेअर करू नये.

धनुर्वात

स्वच्छता कामगार दररोज कचरा साफ करतात म्हणून त्यांना टिटॅनस टॉक्सॉइड संसर्ग होण्याची शक्यता असते. कचऱ्यात तीक्ष्ण धातू, काचेचे तुकडे इत्यादी असू शकतात. जर कामगार कचरा गोळा करताना खबरदारीचे उपाय करत नसतील तर त्यामुळे जखमा आणि जखमा होऊ शकतात. या प्रकारचे दुष्परिणाम टाळण्यासाठी त्यांना वेळोवेळी टिटॅनस टॉक्सॉइड लस टोचून घ्यावी .

२. मानसिक समस्या

कामाच्या प्रचंड ताणामुळे, सफाई कामगारांवर ताण आणि नैराश्य असे अनेक मानसिक परिणाम होत आहेत. कामाच्या वातावरणाशी जुळवून घेण्यात अपयश, कामाचे समाधान नसणे, कामाची असुरक्षितता, कामगारांमधील खराब संबंध, संवादाचा अभाव, भावनिक अस्वस्थता, घरी आणि कामाच्या ठिकाणी दुहेरी भूमिका आणि कामाच्या ठिकाणी महिलांचा लैंगिक छळ यामुळे मानसिक समस्या उद्भवतात.

स्वच्छता कामगारांसमोरील आव्हाने

लोकांना एक अत्यावश्यक सार्वजनिक सेवा प्रदान करत आहेत . ते नेहमीच कमी पगार आणि इतर लाभांसह आर्थिकदृष्ट्या अनिश्चित काम करत असतात . स्वच्छता कामगारांच्या संरक्षणासाठी कोणतेही मजबूत कायदेशीर संरक्षण , मानक कार्यपद्धती, कायदे आणि धोरणे नाहीत. तुलनात्मक विश्लेषण करण्यात आले आणि जागतिक आरोग्य संघटना (डब्ल्यू.एच.ओ.) आंतरराष्ट्रीय कामगार संघटना (आय.एल.ओ.) वॉटर एंड आणि जागतिक बँकेला स्वच्छता कामगारांवर पुढाकार घेण्यास सांगितले. विश्लेषणातून असे दिसून आले की स्वच्छता कामगारांसमोर खालील आव्हाने आहेत .

१. आर्थिक आव्हाने

- अनियमित पगार
- तात्पुरती किंवा अनौपचारिक नोकरी
- कमी उत्पन्न
- खंडणीला बली पडण्याची शक्यता

२. सामाजिक आव्हाने

- सामाजिक भेदभाव
- जातीच्या पदानुक्रमानुसार कामाचे वाटप
- पिढ्यांमध्ये भेदभावाचे संक्रमण
- प्रतिष्ठेचा अभाव

३. कायदेविषयक आव्हाने

- कायदेशीर संरक्षण आणि नियमांच्या अभावामुळे स्वच्छता कामगारांना अनेक समस्यांना तोंड द्यावे लागते.

स्वच्छता कामगारांचे सुरक्षित रक्षण करणे

१. प्रशिक्षण

नियुक्ती करण्यापूर्वी स्वच्छता कामगारांना पुरेसे प्रशिक्षण दिले पाहिजे. कामगारांना स्वच्छताविषयक पद्धती, कचऱ्याची सुरक्षित हाताळणी, वैयक्तिक संरक्षणात्मक उपकरणांचा योग्य वापर, रोगांची लवकर ओळख आणि नियमित वैद्यकीय तपासणी याबद्दल वेळोवेळी प्रशिक्षण दिले पाहिजे.

२. स्वच्छताविषयक पद्धती

- हाताची स्वच्छता: कचरा हाताळल्यानंतर हात साबण आणि पाण्याने चांगले धुवावेत
- उघड्या हातांनी कचरा हाताळणे टाळा आणि हातमोजे घाला
- खाण्यापूर्वी आणि धूम्रपान केल्यानंतर हात साबणाने आणि पाण्याने चांगले धुवा
- घाण साचून संसर्ग होण्याचा धोका कमी करण्यासाठी नखे लहान करणे
- चेहरा, डोळे, नाक, तोंड, कान, कापलेले पदार्थ आणि जखमा यांना स्पर्श करणे टाळाणे
- कचरा हाताळताना तंबाखू चघळणे आणि धूम्रपान करणे मर्यादित करणे
- जेवणापूर्वी वैयक्तिक संरक्षक उपकरणे काढा आणि हातांची स्वच्छता सुनिश्चित करणे
- जेवताना कामाचे कपडे आणि इतर पीपीई दूर ठेवणे
- रबर बूट आणि कपडे यांसारखी वैयक्तिक संरक्षक उपकरणे काढून टाकणे आणि ती पूर्णपणे धुवून वाळविणे आणि कामाच्या वेळनंतर व्यवस्थित ठेवणे.

३. वैयक्तिक संरक्षक उपकरणांचा वापर

कचरा हाताळताना स्वच्छता कर्मचाऱ्यांनी योग्य पीपीई वापरणे आवश्यक आहे .

- हातमोजे घालून सांडपाणी आणि मानवी विष्ठेपासून हातांचे संरक्षण करा.
- डोळ्यांना कचऱ्याच्या किंवा सांडपाण्याच्या शिंपडण्यापासून संरक्षण करण्यासाठी गॉगल वापरणे .
- प्रतिकारक आवरणांनी संरक्षित केलेले वैयक्तिक कपडे .
- तोंड आणि नाकाचे रक्षण करण्यासाठी फेस मास्कचा वापर.
- रबरी बूट पायांना कापण्यापासून, दुखापतीपासून आणि कचरा किंवा सांडपाण्याच्या संपर्कापासून संरक्षण करण्यास मदत करतात.

४. लसीकरण

संपर्कात आल्यामुळे स्वच्छता कामगारांना संसर्गजन्य आजार होण्याची शक्यता असते. कचरा हाताळणाऱ्यांना संसर्गजन्य रोगांपासून संरक्षण करण्यासाठी खालील लसी सुचवल्या जातात.

- हिपॅटायटीस ए लस
- हिपॅटायटीस बी लसीकरण
- टायफॉइडची लस
- टिटॅनस टॉक्सॉइड लस

कामगारांच्या आरोग्याचे रक्षण करण्यासाठी इतर उपाययोजना

शारीरिक, मानसिक आणि सामाजिक कल्याणाची जाहिरात आणि देखभाल सुधारली पाहिजे. कामगारांच्या सामान्य आरोग्याच्या संरक्षणासाठी डब्ल्यू.एच.ओ. समितीने खालील शिफारसी केल्या आहेत.

पोषण

योग्य आरोग्य आणि प्रभावी संरक्षणासाठी पुरेसे पोषण ही मूलभूत आवश्यकतांपैकी एक आहे . कामगारांच्या विकासासाठी पुरेसे पोषण आवश्यक आहे. यशस्वी आर्थिक आणि सामाजिक विकासासाठी कामगारांना योग्य पोषण आहार आवश्यक आहे. कुपोषण हे आरोग्याच्या खराब स्थितीला कारणीभूत ठरणारे एक घटक आहे . कुपोषणामुळे शरीराची रोगप्रतिकारक शक्ती कमी होते ज्यामुळे अनेक संसर्ग होतात. कामगारांना त्यांची पोषण स्थिती सुधारण्यासाठी आणि कमतरतेमुळे होणाऱ्या आजारांना प्रतिबंध करण्यासाठी सर्व सुविधा पुरवल्या पाहिजेत .

सुरक्षित पाणी पुरवठ्याची तरतूद

पाण्यामुळे होणाऱ्या आजारांवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी स्वच्छता कर्मचाऱ्यांना पुरेसे सुरक्षित पिण्याचे पाणी उपलब्ध करून दिले जाईल याची खात्री करा.

कामाच्या तासांचे नियमन आणि नियमित पगार आणि कायदेशीर संरक्षण

स्वच्छता कामगार कमी पगार आणि इतर फायद्यांसह आर्थिकदृष्ट्या धोकादायक काम करत आहेत. स्वच्छता कामगारांच्या संरक्षणासाठी कोणतेही मजबूत कायदेशीर संरक्षण , मानक कार्यपद्धती, कायदे आणि धोरणे नाहीत. या समस्यांवर पुढील मार्गांनी मात करता येते: (१) स्वच्छता कामगारांच्या संरक्षणासाठी धोरणात्मक सुधारणा, नियमन आणि कायदे सुधारले पाहिजेत. (२) ऑपरेशनल मार्गदर्शक तत्त्वे, मानक कार्यपद्धती, कामगारांसाठी प्रशिक्षण, नवीनतम तंत्रज्ञानाचा वापर आणि वैयक्तिक संरक्षणात्मक उपकरणांचा वापर ज्यांचे वेळोवेळी मूल्यांकन केले पाहिजे आणि ते स्वीकारले पाहिजेत. (३) संघटना आणि संघटना - संघटना आणि संघटनांच्या मदतीने स्वच्छता कामगारांच्या सक्षमीकरणाला प्रोत्साहन देतात आणि त्यांच्या हक्कांचे संरक्षण करतात.

मानसिक आणि वर्तणुकीतील बदल

कामगार चिंता आणि नैराश्यापासून मुक्त राहतील आणि मद्यपान, धूम्रपान, पान मसाला चघळणे, गुटखा इत्यादी सवयी टाळतील याची खात्री करा.

कामगारांमधील संघर्ष कमी करणे

स्वच्छता कामगार कामाच्या वातावरणाशी जुळवून घेत आहेत आणि सहकाऱ्यांशी चांगले संबंध राखत आहेत याची खात्री करा.

कुटुंबातील सदस्यांकडून पुरेसा पाठिंबा

सफाई कामगारांशी कोणताही भेदभाव करू नये आणि त्यांना मानसिकदृष्ट्या स्थिर ठेवावे. कुटुंबातील सदस्यांनी त्यांना प्रेमाने आणि आपुलकीने ओळखले पाहिजे. महिला सफाई कामगारांना घरगुती भूमिका तसेच व्यावसायिक भूमिका एकाच वेळी संतुलित कराव्या लागतात आणि त्यांना कुटुंबातील सदस्यांनी पाठिंबा दिला पाहिजे.

नियमित आरोग्य तपासणीची अंमलबजावणी

नियुक्तीपूर्व तपासणी आवश्यक आहे. ही तपासणी नोकरीच्या वेळी केली जाते आणि त्यात कुटुंबाचा व्यावसायिक आणि सामाजिक इतिहास, संपूर्ण शारीरिक तपासणी, रक्त आणि मूत्र तपासणी, दृष्टी तपासणी आणि संसर्गजन्य रोगांसाठी विशेष चाचण्या समाविष्ट असतात. स्वच्छता कामगारांची नियतकालिक वैद्यकीय तपासणी अत्यंत आवश्यक आहे कारण ते धोकादायक आणि विषारी कचरा नियमितपणे हाताळत असतात आणि विषारी वायूंच्या संपर्कात असतात.

त्यांना आरोग्य योजनांची जाणीव करून द्या

कर्मचारी राज्य विमा योजनेसारख्या आरोग्य योजनांचा लाभ घेता येतो . परंतु या योजना फक्त कायमस्वरूपी कामगारांसाठीच उपलब्ध आहेत.

आरोग्य शिक्षण

पोस्टर, पॅम्फलेट, सूचना, फ्लॅश कार्ड्स, ऑडिओ रेकॉर्डिंग, व्हिडिओ अध्यापन इत्यादी ऑडिओ व्हिज्युअल साधनांचा वापर करून आरोग्य संवर्धन, रोग प्रतिबंधक आणि हानींपासून संरक्षण यावर आरोग्य शिक्षण दिले जाईल.

निष्कर्ष

आरोग्यदायी जीवनासाठी स्वच्छता कर्मचारी आपली महत्त्वाची भूमिका बजावत आहेत. अनेक परिस्थितीत (उदा. कोरोनाचा प्रादुर्भाव) ते कोणत्याही संकोचशिवाय समाजाला त्यांची अविभाज्य सेवा देत असल्याचे आमच्या लक्षात आले आहे. स्वच्छता कर्मचाऱ्यांना पुरेसे प्रशिक्षण, आरोग्य शिक्षण, पगार, गणवेश आणि इतर सुविधा दिल्या पाहिजेत. त्यांचा आदर केला पाहिजे आणि त्यांना सन्मानाने वागवले पाहिजे आणि त्यांना निरोगी जीवन जगण्याची खात्री दिली पाहिजे.

संदर्भ

- भटनागर एन. भारतातील ५० लाख स्वच्छता कामगारांच्या जीवनातील कठोर वास्तव. क्वार्टर् इंडिया २०१८.
- पुष्पाराणी जेपी, चित्रा ए, कल्पना जे. ग्रेटर चेन्नई, कॉर्पोरेशन, तामिळनाडू, भारतातील एका झोनमधील रस्त्यावरील सफाई कामगार आणि स्वच्छता कामगारांच्या आरोग्य प्रोफाइलचे मूल्यांकन करण्यासाठी एक क्रॉस-सेक्शनल अभ्यास. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ कम्युनिटी मेडिसिन अँड पब्लिक हेल्थ २०१८;५(१०):४३६२-५७.

३. दास एसएस. घरोघरी जाऊन व्यावसायिक आरोग्य समस्या गुजरातमधील सुरत शहरातील घनकचरा हाताळणारे. जे कम्युनिटी मेड हेल्थ एज्युकेशन २०१३ ; ३ (४):९३.
४. राजवेल एन. तंजावर शहरातील महिला स्वच्छता कर्मचाऱ्यांना भेडसावणाऱ्या आरोग्य समस्या - एक अभ्यास. इंडियन जर्नल ऑफ अप्लाइड रिसर्च २०१५; ५(१२):३०-२.
५. बालाजी एस, अबिनाया आर, सूरियाकला जी, इत्यादी. मदुराई जिल्ह्यातील अवनियापुरम येथील सांडपाणी आणि स्वच्छता कामगारांच्या व्यावसायिक आरोग्य स्थितीचा अभ्यास. जे एन्व्हायर्न नॅनोटेक्नॉल २०१८; ८ (१):४२-६.
६. रायन एलपी, निसी टीजे. तामिळनाडूच्या तिरुनेलवेली कॉर्पोरेशनमधील सॅनिटरी कामगारांच्या स्थितीवरील अभ्यास. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ मल्टीडिसिप्लिनरी रिसर्च २०१६; २ (४):६३-७२.
७. डेचरेट एस. दक्षिण थायलंडमधील नगरपालिका घनकचरा कामगारांमध्ये आरोग्यावर प्रतिकूल परिणामांचा प्रसार. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ ऑक्युपेशनल हायजीन २०१७; ९ (४):१८६-९१.
८. पाटील पी.व्ही., कांबळे आर.के. मध्य भारतातील चंद्रपूर शहरातील स्वच्छता कामगारांमध्ये व्यावसायिक आरोग्य धोके. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ एन्व्हायर्नमेंट २०१७ ; ६ (३):१५-२४.
९. महानगरपालिका कामगारांना खाजगीकरण, कपात, अनिश्चित काम, पेन्शन हल्ले आणि कठीण सौदेबाजीचा सामना करावा लागतो. कॅनेडियन युनियन ऑफ पब्लिक एम्प्लॉईज २०१५.
१०. चेल्लम्मा पी, सुधीराज, विजयकुमार ए. केरळमधील त्रिशूर कॉर्पोरेशनमधील सॅनिटरी कामगारांचे आजारीपणाचे प्रोफाइल. जे इन्व्होल्यूशन मेड डेंट सायन्स २०१५ ; ४ (८९):१५४६८-९.
११. खोशाखलाघ ए, यज्ञदानीराद एस, अरवान एम, इत्यादी. तेहरानच्या तेल डेपोमध्ये सुरक्षा संस्कृती आणि कामाशी संबंधित अपघातांचे मूल्यांकन. इंट जे ऑक्युप हायग २०१७ ; ९ (१):९-१४.
१२. जिओंग बीवाय, ली एस, ली जेडी. घरातील कचरा गोळा करणाऱ्यांचे कामाच्या ठिकाणी अपघात आणि कामाशी संबंधित आजार. सॅफ हेल्थ वर्क २०१६; ७(२):१३८-४२.
१३. अबू-एलवफा एचएस, एल- बेस्टार एसएफ, एल- गिलानी एएच, इत्यादी. इजिप्तमधील मानसौरा येथील नगरपालिका घनकचरा गोळा करणाऱ्यांमध्ये मस्क्यूकोस्केलेटल विकार: एक क्रॉस-सेक्शनल अभ्यास. बीएमजे ओपन २०१२ ; २ (५):००१३३८.
१४. बुलडुक ईओ. अंकारामधील नगरपालिका घनकचरा गोळा करणाऱ्यांमध्ये कामाशी संबंधित ताण पातळी आणि स्नायूंच्या स्नायूंचे विकार. काम २०१९ ; ६३ (३):४२७-३३.
१५. गिरी पीए, कसबे एएम, अरस आरवाय. मुंबई शहरातील सांडपाणी कामगारांच्या आजारपणाच्या प्रोफाइलवरील अभ्यास. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ कोलंबोरेटिव्ह रिसर्च ऑन इंटरनल मेडिसिन अँड पब्लिक हेल्थ २०१०; २(१२):४५०-६३.
१६. रंगमणि एस, ओबालेशा केबी, गायतोडे आर. कर्नाटकातील एका शहरातील स्वच्छता कामगारांच्या आरोग्य समस्या: सामान्य आरोग्य देखरेखीच्या अभ्यासातून निष्कर्ष. नॅशनल मेड जे इंडिया २०१५ ; २८ (३):७०-३.
१७. जयकृष्णन टी, जीजा एमसी, भास्कर आर. भारतातील महानगरपालिका घनकचरा कामगारांच्या व्यावसायिक आरोग्य समस्या. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ एन्व्हायर्नमेंटल हेल्थ इंजिनिअरिंग २०१३; २(३):२४-३०.
१८. कामगारांमध्ये विषारी वायूच्या संपर्काचा भाग. ऑक्युप एन्व्हायर्न मेड १९९७ ; ५४ (४):२७७-८०.

१९. मुस्ताजबेगोविक जे, झुस्किन ई, केर्न जे, इत्यादी. रस्त्यावरील सफाई कामगार आणि कचरा गोळा करणाऱ्यांमध्ये श्वसन कार्य आहे. उच्च राडा टोकसिकॉल १९९४;४५(३):२४१-८.
२०. सिंग एम, लाडूसिंग एल. भारतातील वाराणसी येथील नगरपालिका स्वच्छता कामगारांमध्ये क्रॉनिक ब्रॉन्कायटिसशी संबंधित घटक. एशियन जर्नल ऑफ एपिडेमियोलॉजी २०१७; १०:१०१ -७.
२१. थॉर्न जे, बेइजर एल, रायलँडर आर. सांडपाणी कामगारांमध्ये कामाशी संबंधित लक्षण: स्वीडनमधील एक देशव्यापी सर्वेक्षण. ऑक्युप एन्व्हायर्न मेड २००२ ;५९ (८):५६२-६.
२२. यान वाय, वांग एक्स, वू जे, इत्यादी. चीनमधील स्वच्छता कामगारांमध्ये व्यावसायिक त्वचारोग आणि प्रतिबंध. आफ्र हेल्थ विज्ञान २०१५;१५(३):७६८-७५.
२३. नेदरकॉट जेआर. सांडपाण्याच्या गाळामुळे होणारा हवेतील त्रासदायक संपर्क त्वचारोग. जे ऑकअप मेड १९८१; २३:७७१ -४.
२४. सव्दे वायडी, झोडपे एसपी. रस्त्यावरील सफाई कामगारांमधील आजारपणाच्या पॅटर्नचा अभ्यास: एक क्रॉस-सेक्शनल अभ्यास. इंडियन जे. कम्युनिकेशन मेड २००८;३३(४):२२४-८.
२५. आंबेकर ए.एन., भारद्वाज आर.एस., जोशी एसए, इ. सेरो पुण्यातील गटार कामगारांमध्ये लेप्टोस्पायरोसिसची शक्यता . इंडियन जे पब्लिक हेल्थ २००४ ;४८ (१):२७-९.
२६. तिवारी आर.आर. सांडपाण्यातील व्यावसायिक आरोग्य धोके आणि स्वच्छता कामगार. इंडियन जर्नल ऑफ ऑक्युपेशनल अँड पर्यावरणीय औषध २००८;१२(३):११२-५.
२७. राजन डी. स्वच्छता कामगारांमध्ये व्यावसायिक ताण. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ बिझनेस अँड मॅनेजमेंट टुमॉरो २०१२;२(९):१-१४.
२८. राजन डी. स्वच्छता कामगारांमधील व्यावसायिक ताण: एक तुलनात्मक विश्लेषण. इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ अप्लाइड सायन्स अँड इंजिनिअरिंग रिसर्च २०१४;३(१):३९-६२.
२९. मित्रा आर. खालच्या जातीतील स्वच्छता कामगारांना सामाजिक कलंकाचा सामना करावा लागतो : अहवाल. एक्सप्रेस न्यूज सर्व्हिस २०१९.